INVENTÁŘ VNÍMÁNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY

Tereza Chobotská, Eliška Olešovská

Sociální podpora

„Vědomí, že druzí lidé jsou připraveni člověku pomoci, vytváří pocit sociální jistoty, která usnadňuje podstoupení rizika a povzbuzuje člověka k tomu, aby se samostatně pokusil řešit problém, před nímž stojí.“

N. Krause

Sociální podpora neboli social support je speciální fond, ze kterého lze čerpat v těžkých chvílích a situacích abyla jedním z prvních faktorů, jež byly identifikovány jako faktory, moderující vliv nepříznivých životních událostína psychickou pohodu a zdraví člověka.Jedná se o systém sociálních vztahů, jejichž prostřednictvím se člověku dostává pomoci.

Sociální opora má několik možných druhů – emoční, instrumentální, hodnotící a informační opora a podpůrná atmosféra. Emoční opora zahrnuje možnosti hovořit například o problémech s chápajícími lidmi, kteří poskytnou pro nás důležité emoce jako lásku, víru či empatii. Instrumentální opora je praktická pomoc při nějaké činnosti, může zahrnovat třeba materiální pomoc. Hodnotící oporu můžeme chápat jako informace nebo rady, která nám pomáhají se vyrovnat s osobním problémem a informační opora je zprostředkování informací či rad.

Multidimenzionální škála vnímání sociální podpory (MSPSS)

G. Zimet, N. Dahlemová, S. Zimerová a G. Farley jsou autory této multidimenzionální škály, která byla poprvé zveřejněna v roce 1988 v Journalof Personality Assessment. Jedná se o sebeposuzovací inventář, který je určený k měření vnímání sociální podpory ze tří různých zdrojů, jimiž jsou přátelé, rodina a další významné osoby. Tato škála byla dokonce přeložena do mnoha jazyků, včetně hebrejštiny, thajštiny, korejštiny, norštiny, francouzštiny nebo italštiny (Zimet, Dahlem, Zimet, 1988).

Metoda popisovaná v tomto textu není skutečným psychologickým testem! Vznikla v rámci cvičení z psychometrie na KPCH FF UPOL a je pouze didaktickou pomůckou. Jakékoli jiné využití je na vlastní nebezpečí.

MSPSS se skládá ze dvanácti položek, které jsou rozděleny do tří subškál dle toho, z jakého zdroje respondenti sociální podporu vnímají (od přátel, rodiny či jiné blízké osoby). Jednotlivé výroky jsou hodnoceny na sedmibodové Likertově škále (1 = velice silně nesouhlasím až 7 = velice silně souhlasím). Součtový skór tedy může nabývat od 12 do 84 bodů. Při tom platí, že čím vyššího skóru respondent dosáhne, tím vyšší je jeho úroveň vnímané sociální podpory. Jedná se o časově nenáročný a poměrně jednoduchý nástroj, který zabere okolo 3 minut (Zimet, Dahlem, Zimet, 1991).

Protože neexistují žádné zjištěné normy pro MSPSS, tak autor navrhl dvě řešení, z nichž jedno Zimet doporučuje a upřednostňuje. Každá subškála má 4 výroky a my můžeme vybírat jednu ze sedmi odpovědí, takže sečteme jednotlivé odpovědi v šubškále a vydělíme 4. Alternativně pak zařadíme výsledky respondenta do rozmezí 1 - 7 a to tak, že 1 - 2,9 by je míněno jako nízká podpora, 3 - 5 jako střední podpora a 5,1 - 7 jako vysoká podpora (Zimet, Dahlem, Zimet, 1988).

Tvorba položek a testovýchškál

Nechaly jsme se inspirovat Multidimenzionální škálou vnímání sociální podpory od Zimeta (1991). Zaměřily jsme se na to, co je pro nás důležité a podstatné, abychom sociální oporu od ostatních cítily. Jedná se o pomoc v různých životních situacích, o prožívání dobrého i zlého nebo soucítění s našimi názory. Záměrně jsme nespecifikovaly zdroje sociální opory jako rodinu nebo přátelé, ale ponechaly jsme pouze pojem `blízké osoby`. Každý respondent měl tedy možnost si pod tímto pojmem vybavit sociální oporu od kohokoliv ze svých blízkých. Respondenti měli možnost odpovídat na čtyřbodové Likertově stupnici (1=silně nesouhlasím až 4=silně souhlasím). Původní škála obsahuje sedmibodovou Likertovu škálu, u které ovšem nemáme jistotu, že by respondenti dokázali tak citlivě jednotlivé body rozeznat. Nenabídly jsme neutrální odpověď záměrně, abychom se vyvarovaly nerozhodnosti respondentů.

Znění položky	**Pozn.**
1. Vždy, když jsem v nouzi, se mi moji blízcí snaží pomoc.	
2. Mohu se spolehnout na své blízké, když se věci pokazí.	
3. Moji blízcí jsou mi ochotni pomoci při rozhodování.	
4. Moji blízcí mě umí ocenit.	

Metoda popisovaná v tomto textu není skutečným psychologickým testem! Vznikla v rámci cvičení z psychometrie na KPCH FF UPOL a je pouze didaktickou pomůckou. Jakékoli jiné využití je na vlastní nebezpečí.

5. Moji blízcí se starají o mé pocity.

6. Se svými blízkými mohu mluvit o svých problémech.

7. Se svými blízkými mohu sdílet pozitivní i negativní prožitky.

8. Když jsou mi přátelé a rodina na blízku, cítím se pohodlně.

Představte si, že se nacházíte v určité životní složité situaci (např. dostali jste v práci výpověď, rozešel se s vámi životní partner, stali jste se obětí podvodu apod.). Kolik lidí ve vašem okolí by vám v takové situaci určitě poskytlo podporu?

Výzkumný soubor

K ověření funkčnosti položek byl inventář administrován souboru 393 respondentů, z toho 71 mužů a 322 žen. Průměrný věk byl cca 26 let (přesněji 25,94 let) a pohyboval se od 14 do 67 let s medián 23 a modem 21.

Vyřazeno bylo celkem 8 respondentů. Respondent č.1986 byl vyřazen z důvodu, že jako ročník svého narození uvedl 4 a dalších 7 respondentů (č.461,č.540, č.1105, č.1628, č.1714, č.1930,č. 2929) jsme vyřadily, jelikož nekompatibilita byla větší než 100.

Explorační faktorová analýza

Explorační faktorová analýza ukázala, že škála vnímání sociální podpory je sycena pouze jedním faktorem. Využili jsme metodu hlavní osy s podmínkou hledání dalšího faktoru s minimálním vlastním číslem 1. Hodnota vlastního čísla faktoru byla 4,12. Na základě znění jednotlivých otázek můžeme tento faktor interpretovat jako faktor „sociální podpora“.

Tabulka faktorových zátěží:

Položka	Sociální podpora
1	-0,70
2	-0,73
3	-0,79
4	-0,75
5	-0,76
6	- 0,70
7	- 0,58
8	- 0,69
Vysvětlený rozptyl:	51,5%

Metoda popisovaná v tomto textu není skutečným psychologickým testem! Vznikla v rámci cvičení z psychometrie na KPCH FF UPOL a je pouze didaktickou pomůckou. Jakékoli jiné využití je na vlastní nebezpečí.

Testové škály a výpočet hrubého skóru

Naše testová metoda je jednodimenzionální. Z výše uvedeného vyplývá, že hrubý skór jsme vypočítaly jako prostý součet jednotlivých skórů u každého z probandů. Žádné položky nejsou inverzně skórovány z důvodu jednotnosti zadání. Minimální hrubý skór, kterého lze dosáhnout, je 8, maximální pak 32. Získané číslo v rozmezí 8 - 32 ukazuje míru sociální podpory, kterou daný jedinec vnímá od svého nejbližšího okolí.

Důkazy o reliabilitě metody

Vnitřní konzistence

Při použití metody split-half s korekcí Spearman-Brownovou formulí jsme získali odhad reliability r_{xx} = 0,89. Položky inventáře jsme rozdělili na liché a sudé.

Při testování vnitřní konzistence metody byl výsledek hodnoty Cronbachovy alfy 0,89, který vypovídá o vysoké reliabilitě naší metody. Po zhodnocení všech jednotlivých testových položek jsme došli k závěru, že není nutné žádnou z otázek vyřadit.

Cronbachova alfa: 0,89			
Proměnná	**Průměr pro (odstr.)**	**Prv-Celk (korel.)**	**Alfa po (odstr.)**
P1	22,02	0,69	0,88
P2	22, 00	0,69	0,87
P3	22,21	0,74	0,87
P4	22,10	0,70	0,87
P5	21,94	0,71	0,87
P6	22,12	0,65	0,88
P7	21,91	0,55	0,89
P8	22,04	0,65	0,88

Stabilita v čase

Reliabilitu jako stabilitu v čase bylo náročné provést z důvodu nedostatečného počtu navrácených dotazníků, které by byly opakovaně vyplněny. Konečný počet respondentů,

Metoda popisovaná v tomto textu není skutečným psychologickým testem! Vznikla v rámci cvičení z psychometrie na KPCH FF UPOL a je pouze didaktickou pomůckou. Jakékoli jiné využití je na vlastní nebezpečí.

na kterých bylo možné provést reliabilitu jako stabilitu v čase, bylo 23, z toho 6 mužů a 17 žen. Respondenti vyplnili dotazník opakovaně v rozmezí devíti dnů až tří týdnů. Reliabilita jako stabilita v čase r_{XX} nám vyšla 0,74. Tato reliabilita je přijatelná, jelikož překračuje minimální hranici 0,7.

Korelace				
Proměnná	**Průměry**	**SD**	**Test**	**Retest**
Test	26,08	2,21	1,00	0,74
Retest	26,60	3,49	0,74	1,00

Zhodnocení reliability

V obou způsobech vypočítání reliability náš test překročil stanovenou hranici 0,7. Můžeme ho tedy prohlásit za reliabilní. Rozdílný výsledek v reliabilitě jako stabilitě v čase (rXX= 0.74) a realiabilitě jako vnitřní konzistenci (r_{XX}= 0,89) lze přisoudit tomu, že vnímání sociální opory se mění v závislosti na představovaném subjektu nebo subjektech, které danému jednici poskytují sociální oporu. Rozdílný výsledek si také lze vysvětlit velmi malým časovým odstupem mezi prvním a druhým vyplněním. Podle Urbánka (2011) je ideální doba cca 3 měsíce, kdy by ale kratší doba měla výsledek nadhodnocovat, což se ale v našem inventáři neděje.

Výsledky reliability naší metody se tedy zdají být dostatečné. Metodu bychom mohli zkrátit na pouhé dvě položky, i přesto by měla požadovanou reliabilitu 0,7, jak vyplynulo z výpočtů.

Důkazy o validitě metody

„Představte si, že se nacházíte v určité životní složité situaci (např. dostali jste v práci výpověď, rozešel se s vámi životní partner, stali jste se obětí podvodu apod.). Kolik lidí ve vašem okolí by vám v takové situaci určitě poskytlo podporu?“

Jakovalidizační kritérium jsme zvolily počet blízkých osob, které by nám pomohly ve složité životní situaci. Odpovědí nám byly celé číselné hodnoty. Validita byla zkoumána na vzorku 271 respondentů, z toho 46 mužů a 225 žen. Provedly jsme korelaci mezi validizačním kritériem a

poměrovým skóre (r=0,273). Validizační kritérium svědčí pro malou validitu. Jelikož vycházíme z MSPSS, jehož validita je poměrně vysoká, předpokládáme, že jsme mohly špatně zvolit validizační kritérium. Přece jenom jeden člověk může poskytnout pomoc vícekrát a někdy stačí pouze jedna blízká osoba, která nám sociální oporu poskytne.

Jako další jsme provedly souběžnou validitu s projektem č.40 Škála životní spokojenosti, kde se některé otázky ptaly na podporu a spokojenost s rodinným a přátelským zázemím. Provedly jsme korelaci mezi poměrovými skóry respondentů (N=97), kteří se účastnili obou těchto dotazníků. Ta taktéž nesvědčila pro validitu (r= -0,024).

Orientační normy

Výběrový soubor jsme rozdělily podle pohlaví na muže a ženy a podle tří věkových kategorií uvedených níže v tabulce. Věkové kategorie jsme vybíraly podle nejčastějších věků respondentů, které se vyskytovaly v našem výběrovém souboru. Pro dané věkové kategorie a pohlaví jsme spočítaly jejich průměr a směrodatnou odchylku.

Průměry a směrodatné odchylky:

Věková skupina:	**Muži** průměr (sm. ochylka)	**Ženy** průměr (sm. ochylka)
do 19 let	26,33 (3,01)	25,04 (4,25)
19-30 let	25,25 (3,06)	25,37 (3,24)
30 a více let	24,68 (2,51)	24,57 (4,64)

Tabulka pro převod na T skór pro muže

Hrubý skór	**do 19 let**	**19-30 let**	**30 a více let**
15a méně	12	17	12
16	16	20	15
17	19	23	19
18	22	26	23
19	26	30	27
20	29	33	31
21	32	36	35
22	36	39	39
23	39	43	43
24	42	46	47

Metoda popisovaná v tomto textu není skutečným psychologickým testem! Vznikla v rámci cvičení z psychometrie na KPCH FF UPOL a je pouze didaktickou pomůckou. Jakékoli jiné využití je na vlastní nebezpečí.

25	46	49	51
26	49	52	55
27	52	56	59
28	56	59	63
29	59	62	67
30	62	66	71
31	66	69	75
32	69	72	79

Tabulka pro převod na T skór pro ženy

Hrubý skór	do 19 let	19-30 let	30 a více let
15 a méně	26	18	29
16	29	21	32
17	31	24	34
18	33	27	36
19	36	30	38
20	38	33	40
21	40	37	42
22	43	40	44
23	45	43	47
24	48	46	49
25	50	49	51
26	52	52	53
27	55	55	55
28	57	58	57
29	59	61	60
30	62	64	62
31	64	67	64
32	66	70	66

Zhodnocení metody

Na základě dosažených výsledků se ukázalo, že náš Inventář vnímání sociální podpory neměří, to co jsme chtěly. Zároveň se ale žádná z položek nejevila jako nevhodná. Chybu přisuzujeme špatně zvolenému validizačnímu kritériu, které mělo být lépe a přesněji specifikované. Probandi se nás v komentářích často dotazovali, koho považujeme za osobu blízkou a sami vyjádřili myšlenku bližší specifikace této otázky.

Metoda popisovaná v tomto textu není skutečným psychologickým testem! Vznikla v rámci cvičení z psychometrie na KPCH FF UPOL a je pouze didaktickou pomůckou. Jakékoli jiné využití je na vlastní nebezpečí.

Co se týče reliability naše metoda se ukázala jako poměrně slušně reliabilní. Rozdílné hodnoty split half reliability a reliability jako stability v čase lze přisuzovat malému počtu probandů, kteří nám dotazník vyplnili opětovně a také poměrně krátké době mezi prvním a druhým vyplněním.

Podle očekávání je naše metoda sycena pouze jedním faktorem.

Využití této metody by tedy bylo vhodnější jako jedné ze subškál v rámci vícedimenzionální metody. Dále považujeme za vhodné příště do testu zařadit také reverzní položky. Jako plus naopak vnímáme rozsáhlý výzkumný soubor.

Použitá literatura

Urbánek, T.(2001) *Psychometrika*. Praha: Portál.

Zimet, G., D., Dahlem, N., W., Zimet, S., G., Farley, G., K. (1988). *TheMultidimensionalScaleofPerceivedSocial Support.*Journalof Personality Assessment, 52, 30-41.

Zimet, G., D., Dahlem, N., W., Zimet, S., G., Farley, G., K. (1991). *TheMultidimensionalScaleofPerceivedSocial Support.* JournalofClinical psychology, 47, 756-761

Metoda popisovaná v tomto textu není skutečným psychologickým testem! Vznikla v rámci cvičení z psychometrie na KPCH FF UPOL a je pouze didaktickou pomůckou. Jakékoli jiné využití je na vlastní nebezpečí.